Havrylko, M.
Na rumovyshchakh

PG
3948
H36N3
1909

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

МИХАЙЛО ГАВРИЛКО.

НА РУМОВИЩАХ

КРАКІВ 1910.

EX
LIBRIS

IBANA
ЛУЧКОВА

МИХАЙЛО ГАВРИЛКО.

NA RUMOVYSHCHAKH

НА РУМОВИЩАХ.

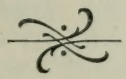

DEC

КРАКІВ 1909.
Накладом К. Паньківського.

PG
3948
H36 N3
1909

ДРУКАРНЯ ОЛЕКСИ РІППЕРА В КРАКОВІ.

Н. В. П. НА ПАМЯТЬ.

Прощавайте рожевії
Коханії мрії,
І ви, мої несправжені,
Зрадливі надії!
І ти прощай, роспутнице,
Деспотів столице,
Новочасний колїзею,
Вонюча різнице!
І ви, мої вбогодухі,
Ідейні панята,
І ви щирі, до багатих
Беззубі дївчата!
Прощавайте, забувайте,
Плакати не буду,
Яж полину на Вкраїну
До рідного люду.
Незабаром снїг потане,

Розіллють лимани,
А з вирія летїтимуть
Журавлї ключами.
Оживуть степи, долини,
Травами устлані,
Зашумлять гаї, діброви,
Листям увінчані.
Від могили до могили
Марева-ягнята
Сьвятий Петро буде з рана
До ночі ганяти.
По вишневеньких садочках
Солові заллють ся,
А на зустріч їм дівочі
Сьпіви понесуть ся.
Все заплаче, засьпіває,
Чарами упите,
І спочине моє серце
Бурями побите.

С.-Петербург. 1905. 18 лютого ст. ст.

Весна іде, весна гуде,
Сипле квітоньками...
А я в тюрмі пропадаю,
Миюсь слїзоньками.

Сади цвітуть, сьпіви линить
З поля, з лїсу, з гаю...
А я скутий на сьвіт божий
З тюрми виглядаю.

Тюрма-ж моя самотинна,
Тїсна, домовина,
Бодай тебе не минула
Лихая година!

Кругом стїни полупані,
Висне павутиння,
Порозвожені по стїнах
Соплї, харкотиння;

Їдять моє біле тїло
Воші та блощиці.
Бодай же ви трупом пали
Царі та царицї!

Заснуло все. Менї-ж не спиться...
Тюрма багном своїм смердить.
Минула північ, блїднуть зорі –
Грядущий день уже тремтить.

На сходї сонця сяйвом новим,
Несучи втїху, сьпів, життя,
Всьому живущому на сьвітї
Новї бажання й почуття...

І знов, як перше, над землею
Весняний ранок загорить,
І сьвіт, впиваючись красою,
На всї лади загомонить,

Пролине день. Надійде вечір,
Спянїлу землю обійме
І з нею тихо в край чудовий
Між ясні зорі полине.

Квітки, дівчата, все на сьвітї
В обіймах ніжних утоне,
І соловейкові кохана
Чарівні сьпіви надихне.

І все зомлїє, опянїє,
Упившись чарів весняних,
І дїткам ніченька навіє
Снів непорочних, мрій сьвятих.

А що-ж менї?... Ох, доле, доле!
Лиш перші квіти зацьвіли,
Мене вже в третє душогуби
В холодні мури завдали.

Душа болить... А серце тлїє,
Горить гаряча кров моя
Жагою помсти, сьвітла, волї,
Простору буйного... І я

В ганебному безсиллю млїю,
На крати голову хилю
І в перший раз, як став я жити,
Кріваві сльози буйно ллю...

Моя сльоза! Тяжка, крівава,
Ти в небо хмарою здіймись
І в тучі чорні громовії
По всьому сьвіту розійдись.

Ти розійдись, і грішну землю
Крилатим військом обложи,
І всїх царів, владик, сатрапів,
Як тінь, як дух підстережи,

І як поснуть, упившись крови,
В своїх чертогах золотих,
Ти загреми і вдар громами
І блискавицями на них.

Ти роздави їх плід гадючий,
На хтем, на порох попали!
З корон і тронів їх паскудних
Розвій по сьвіту попели,

А на руїнах їх чертогів
Провалля, пущі пороби,
Щоби воскресли в гробовищах
Живцем поховані раби,

Щоб не було владик на сьвіті,
Доки останнїй прах землї
Не згасне іскрами блїдими
В пустій, безодній, тихій млї.

Ми йшли вперед. Нас тяжко били,
В кров нашу вмазані кати;
Ми з тяжких виразків лягали
І не змогали далї йти.

Нас знову били, били й били,
І тїло рвали, кров лили,
І псів державних напували,
Які в кайданах нас вели.

Вставали знов і йшли ми далї,
А чорні орди тисли нас
Зо всїх боків і розбивали;
Наш провідний вогонь погас,

І стала тьма... Кати зрадїли
І заревли: гурра! — гурра!
Мордуй, стріляй їх, вішай, вішай!!!
Живе наш Цар! народ вмира!

І з краю в край земель, народів,
Полки розбійників пішли
І жах, і смерть, і божевілля
На драні села понесли.

І йшли вони, мов чорні хмари,
Глухі, понурі, сумовиті,
Мов ті египетські всї кари,
Пекельним чадом оповиті...

Куди проносили їх ноги,
Народ свій вішали, стріляли,
Свої скрівавлені дороги
Тїлами братнїми встиляли.

І мов за находів татарів
Ночами села все горіли,
А на крівавім тлї пожарів
Борцї повішані чорнїли.

І в селах тих осиротїлі
Жінки і дїтки голосили,
А пси „помазані“ вчумілі
Дївчат за коси волочили,

І перед матір'ю старою
Її красу, її дитину
З усіх найкращу красотою,
Як божий ранок неповинну,

І ніжнобілу, як лілею,
Кладуть — сорочку роздирають,
І по команді через неї
Десятків два перепускають..

І всі плачі, мольби, проклони
І крики болісні відчаю,
Які, почувши, кров холоне
И мішатись розум починає,

Оту орду роспустну, дику,
Злодійських душ їх незворушать.
І зроблять ласку ще велику,
Коли до смерти не задушать.

Вогнем, гарматами, ножами,
Пітьмою, зрадою, хрестами,
Петлею, Богом, клеветами,
Христоубійством, шпигунами
Розбили нас в недобрий час...

Ми розлетїлися по сьвіту,
Як перепельчині ті дїти,
По горах диких, по долинах,
В чужих, неприязних, країнах;
І зневажали всюди нас.

Чужі—з погордою минали,
Свої—безумно нарікали,
Гоньбою стомлені такою
Нї днем, нї ніччю, супокою
Ми й на хвилиночку не знали.

А коронованні злодії
Давили наші всї надії;
З своїми підлими рабами,
Князями — лютими катами,
По всїх шляхах нас переймали,

В кайдани руки нам кували,
В холодні тюрми завдавали.
І щодосьвітної зірниці
Тїлами вкритї шибениці,
Катів бадьорячи, гойдались...

По всїй землї ридали люди,
Й нїхто не знав, що далї буде;
А ми, заковані, дивились,
Як братнї голови котились,
І мстиві огнища здіймались...

По тюрмах люди зогнивали,
Кати на радощах гуляли,
І по бенкетах, по великих,
Ввіщали тих владик неситих
І „Многа лїта“ їм ревіли...

А ми все чули, все те знали,
Та сил повстанути не мали,
Живцем поховані мовчали,
З душами, повними печалї,
В злобі невільничій горіли!...

І не було такої днини,
Анї години, нї хвилини,
Щоб не греміли кайданами
Закуті люди; табунами
Не йшли на каторгу, на муки...

А ми дивились і мовчали
З душами, повними печали,
І мовчимо й мовчатимем,
В злобі дикій ламатимем
Свої окованії руки.

Одних повішали, побили,
В гарячій крови потопили,
А других підступом зловили
І ними тюрми загатили;

А третї сохнуть по чужинах,
Як негри роблять при машинах,
Чужинців гордих обробляють,
Сами-ж, не ївши, подихають;

Четверті дичіють між зьвіром
В болотних пущах, за Сибіром,
Та правди, волї дожидають
І, не діждавшись, помирають.

І понад ними хуртовини,
Як рідна мати по дитині,
В борах голосять, завивають,
Глибоким снїгом замітають;

І сплять вони... А ворог лютий,
В залїзні панцирі закутий,
На їх могилах сторожує,
Мечі нагострує — гартує.

І не воскреснуть їм нїколи,
Не понести свої глаголи,
Глаголи правди й непокою,
Рабів скликаючи до бою.

Тепер одринутий я всїми:
Друзїв нїколи й не було,
А так братів, найпаче сестер,
Мов порох, вітром замело.

Буває так, коли повіє
Холодним подихом зїма;
Пожовкле листя буйний вітер
Високо вихром підійма,

Зірвавши з тополї й розносить
Далеко по сьвіту, й вона
З плачами холод зострічає
И з вітрами бореться одна.

І я один... В тюрмі дурію;
Всї відсахнулись тілько ти,
Моя самотність, невміруща,
За мною будеш всюди йти...

І так злочинець я. Валяюсь,
В кублї червей, в кублї зараз,
Де смерть в сутінях тихо бродить;
Де випускають в добу раз,

Під небом чверть години жити,
Повітрям дихати гнилим,
Де кат за мною зброю носить
І догляда, як за малим;

Де кожен рух мій зупиняють;
Потайні думи і слова
Тюремщик ловить, підслухає;
Де розум губить голова;

Де слів людських нїхто не чує,
І тілько іноді бува:
Болючий стогін розітнеться,
Північну тишу порива,

І довгим охом десь потоне,
Різне по серці і — нечуть.
Розбудить думи... Бризнуть сльози,
И обличчя схудле попечуть.

* * *

Ах що я?... Що я?... божевільний,
Яка там кров? яка війна?
Поглянь весна!... Блакітне небо
Як ніжно землю обійма.
В долинах ріки тихо ллються,
Гаї, сади, луги цьвітуть,
Степи безмірні розляглися,
Краї в блакітї їх тонуть...
Навколо гомін, гомін, сьпіви,
Тремтячий шелест лїсовий,
Примарищ повно певловимих
В усій природї весняній.
І сьвіт, як рай, життям сияє
Гармонїй повен, красоти;
Нема в нїм місця ворожнечі,
Потайних мук, нї пустоти.
І я, мов знову нарожденний,

На зустріч чарам весняним
З дитячим серцем виступаю,
Життям впиваюсь молодим.
І як улюблену дитину
Мене поля й луги приймають,
Зо всіх сторін квітками й колосками
Привітно, радісно кивають.
Ага!... тепер я знаю... знаю.
То все не правда, тілько сон.
Одні примарища облудні
З небесних послані сторон,
Аби розвіять мої туги
І дать втомленому спочить,
Щоб завтра зміг він, як і вчора
Свої кайдани волочить.

Ви знов, примарища криваві,
Ви знов взялися за своє:
В безоднях мрій моїх недужих
Вас за роями рій встає,

Як хмар громових океани,
Одні, блїднїючи, тонуть
І диких стовпищ легіони,
Своїх заступників ведуть.

Ви грізно товпитесь круг мене;
І що Вам треба? Пощадіть
Смертельно розум мій стомлений;
Розвійтесь димом, пропадіть,

Як вік мій юности загинув,
І тихі радощі мої,
Мов промінь сонця весняного
В минулій хмарній далині.

Лишіть мене, спокою дайте!
Я не розбійник і не царь,
Не вбив нікого, не повісив;
Сьпівак я вбогий і злидарь.

Підіть до тих, що в нас панують,
В кайдани сьміливих кують,
Людий мордують слабосилих
І жить нікому не дають.

Ах, як стомився я, мій Боже!
Ти пожалій мене, спаси!
Забуття дай мені, й спокою
Хоч на хвилнику принеси!...

Не йдуть примарища, бушують
Кругом тюремного одра,
І кожне стовпище, чим далї,
Яснїщі форми добира;

І їх зійшлась велика сила,
І мій останнїй вбогий сьвіт,
Що пробивав ся через грати,
Здолали тьмою погасить.

І криє ніч долини, гори,
І спить земля в недужих снах;
Скорботне небо топить зорі
В гнївливих, хмарних табунах.

В сльозах ясних давно вже спали
Оливки, пальми, кіпариси,
І, похиливши ся на списи,
В Пілата стражі задрімали.

І спало все; лиш не дрімають
Жреці-сьвятоші, вчені дуки,
І, як піймать Христа їм в руки,
В нараді голови ламають.

Христос молився в Гетсиманї,
На сьвіт в останнє надивлявся,
До смерти стомлений тугою
Крівавим потом умивався.

В тяжкій задумі сїв на камінь,
На груди никне головою,
Чоло роспалене, скорботне,
Він тре холодною рукою.

І тихо, болїстно шепоче:
„Як дїти всї вони поснули,
Свойого вчителя і брата
В найтяжчі хвилї позабули,

І сплять, попиті слїпотою,
А ворог людський не дрімає.
Устаньте люди, подивіться:
Найкращий син Ваш помирає“!

Не встали, сплять, не подивились,
І слїв нїхто його не чує,
Лиш під горою, в пітьмі ночі,
Кедрон зітхаючи шумує.

Гремлять громи, земля стрясеться,
По тучі туча вслїд несеться;
Вихрами порох замітає,
Дуби з корінням вивертає;
І гнівно хмари іскри крешуть,
Дощі на землю ливнем чешуть.

Греміть громи! Палїть огнями!
Літайте тучі над землею!
Нехай зливаюся я з Вами
Душою скорбною моєю!...

Гремлять громи, трясуться стїни,
Трясуться грати, і сторожі
Притихли зблїдлі, нїби тїни,
І вимовляють ім'я Боже.

Греміть громи! Палїть огнями!
Тюремні мури хай трясуться,
Залїзні двері роспадуться,
Нехай потішуся я з Вами!

Греміть громи, щоб люди млїли,
Мої сторожі скаменїли,
І в дикім сяйві блискавиці
Несїть, несїть мене з темниці!

Ведуть, ведуть... Гармидер, крики,
Болючі зойки, рев, плачі...
Хоробрі Каїни лютують,
Братів повязаних бючи.

І йдуть брати на хтем побиті,
В кайданах рученьки несуть,
На своїх ранах—крівавицях
Мухву роїщами пасуть.

А кругом їх свистять нагаї,
Кати регочуть, тяжко бють,
Шаблї блищать, гарцують конї
І вихри куряви встають.

Пригнали в двір, спинили бійку
І розвязали верівки;
В склепах тюремних розмістили
І поховали під замки,

А верховодів, отаманів
В залїзні пута одягли,
В брудні, самотні гробовища
Живцем гноїти віддали.

І може з них дебелі тїлом
Десятки років проведуть,
Ходить забудуть, говорити,
А смерти в гостї не діждуть.

За ними в слїд краса, пишнота,
І гордість рідної землї,
Як мрійні тїнї полохливі
В сльозах жінки і дїти йшли.

Покриті потом, курявою,
Ридали, тяжко голосили:
„Пустїть орлів до домоньку,
Соколики милі!

Пустїть бо їх, не бийте їх,
Не рвіте їх тїла,
Бо вже на їх білім тїлї
Крівця закипіла.

Закипіла, почорнїла,
Раною на ранї...
Пустіть бо їх, не бийте їх,
Братїки кохані“!

Не вернули, не пустили,
До тюрми погнали,
А жінок тих нагаями
Стражі розїгнали...

Тихо в повітрі нічному
Зорі блимають і сьвітять,
І в узулищі брудному
Мене зорі й не примітять.
І схилившися скорботний
До решотки прикіпаю,
Син рабів, в тюрмі самітний,
В своїх думах потопаю.
І чомуб менї не линуть
В ті надзоряні країни?
Де сьвіти живуть і гинуть,
Повертаються в руїни,
І горять огнем, парують,
И супроводжені громами
Нові зорі в сьвіт мандрують
З новим сонцем і раями.
Ах пощо мій дух закутий
В тїло смертне—витвір гною?

Хтож той ворог, хтож той лютий
Познущався надомною?
І пощо йому для мене
Те життя було давати?
Нащо-ж муки сї шалені
Щоб не живши помирати?
Не ходїтьже ясні зорі
Над темницею моєю
По небесному просторі
З привабливісттю своєю!
Не паліть Ви мою душу,
Жалєм серця не сушіте,
Я забуть Вас зорі мушу,
В своїх очах потушити.

Я, син землї, встаю із праха
Твої престали руйнувать
І сьвіт рабів слїпих, нужденних,
На бій з Богами підіймать!

Ти будеш бить, карать нещадно,
Царів на землю посилать;
По тюрмах будуть нас морити,
Долини наші застилять

Окрівавленими тїлами,
Аби вклонялися тобі,
Як сонми Ангелів крилатих
Твоїх покірливих рабів.

І будем ми в гноїщах тлїти,
І зновусходить, жить, рости,
На темних наших домовинах
Квітками вутлими цьвісти.

І плакать раннїми сльозами;
А вітри візмуть, понесуть,
Плачі ті всї понад землею,
Поети вчують, — рознесуть

В піснях тужливих поміж людьми,
І люд, почувши їх, пійме;
І крик гоньби і клич до бою
Над рабским сьвітом промайне.

І всї почують, всї побачать,
Як милосерний Єгова
З царями тьми та з різниками
Кров Прометеїв розлива;

І не дадуть тобі пошани,
А громогласно прокленуть
Й твої престоли віковічні
В безоднях хмарних розїбють.

I.

Коли зострівся я з тобою,
В маї вечірньою добою,
Ми щиро, дружно привітались,
Немов давно з тобою знались!...
Ми по горі собі ходили
І довго палко говорили,
На бій за край свій лаштувались.
Давно вже в полї звечеріло,
Одна лиш хмарка червоніла,
Жита похнюплені гойдались,
І тихо боязно шептались,
Про давні вiйни та могили,
Що волю нашу схоронили,
І жнив в зітханнях сподівались.
Попід горою, по долинї,
Греміли сьпіви соловїні,
І верби товпились юрбою,

І колихались над водою
В туман сповиті, мов примари
І наповняли серце чаром,
А душу смутком і журбою.
Твої слова, як сьпів летїли,
Як перші квіти шепотїли,
И на серце стомлене жагою
Спадали чистою росою.
Як пітьма оченьки глибокі
Сьвітили в серце одиноке
Життям дівочним і красою.
І говорила, що Україну полюбила
Повстать за неї помінила.
Твій гомін був не плач рабинї,
А клич війни і сьпів гординї.
В очах не нїжність голубиці,
Громові грали блискавиці,
Що бють, руйнують всї твердинї.
Благословен, сьвятий мій краю,
Ми під дверима щастя й раю —
Подумав я — і в пянім шалї
Вклонивсь дївчинї ідеалу
І в честь твою воздвигнув храми,

Кадив пахущі фіміами
І біля ніг твоїх складав журбу й печалі.

II.

Ми розійшлися, дні минали...
І ми не бачились з тобою...
В нас лаштувалися до бою
За нашу правду й ідеали...
Я йшов тернистими шляхами,
Як кожний справжній син народу,
За рідний край в огонь і в воду
На бій смертельний з ворогами.
І коли падав по дорозі,
Підбитий вражими стрілами
З очей моїх не впали сльози,
Лиш в серці вили урагани.
І я вставав, і знов до бою
Ішов за волю України.
І не кряжив ні хвилини
Своїм життям ні головою.
А образ твій ясний і невловимий,
Як тінь моя ішов за мною,

Являвсь примарою нічною
І бадьорив підпалі сили.

III.

В твоїх сьвітлицях гомін, гомін,
В твоїх сьвітлицях сьміхи, сьміхи,
Твій дім гостей сьогоднї повен,
Життя і радощів і втїхи.
Горять огнї по всїх покоях,
По них снують щасливі пари,
Як дим кадил в сріблястих звоях
Блукає сьпів і дзвін гітари.,.
Аккорд!... другий... і повні шалу
В роялї згуки загреміли,
І пари в грішному запалї,
Як вихри в танцї полетїли...
А ти з якимсь панком ходила,
З ним щебетала — говорила,
І нїжно нїжно подивилась
В бездушні очі і схилилась
Йому на груди... Він рукою
Пречистий стан твій обіймає,

І мов в роях, понад лукою,
Біленьких мотилів, зникає...
Танцюють... крутяться... сьміються
Безпечні, радісні панята
А в мене в серці гади вються
І на устах сичать прокляття...
Коли?... пощо?... Нехай сьміються...
Шляхетні квіти—вовченята
За всіх погорджених, що в ярмах
[гнуться
В своїй землі раби чужинцями про-
[кляті.
Так... ти весела... ти між ними
Я чую сьміх твій і розмову
І поміж ними рідної Вкраїни
Ані однісїнького слова.
Зірвалась буря, застогнала,
Круг мене збивши хуртовину,
І як улюблену дитину
Мене снігами замітала.
А замітаючи сьпівала,
Як рідна мати голосила,
До ніг звивалась, припадала,

Як друг ридаючи просила:
„Втїкай звідтіль, втїкай, мій сину,
Тебе зневажать там, не приймуть
Козацьку вбогую дитину".

IV.

Я плакав, стояв біля тебе,
Я тяжко невтїшно ридав.
Як раб препоганий, нїкчемний
Біля ніг я твоїх припадав.
Як ростоптаний гад на дорозї
Твоє слова—спасїння прохав
Ти кек-вока весела сьпівала
Тодї, як тебе я кохав.
Про якийсь там народ говорила
Про Вкраїнський нїколи нї слова
І часами, як Гейша вдячалась
І читала побожно Петрова.

* * *

Я тяжко стогнав побивався
І з серця лилась менї кров.

Сьміючись ти в нїй ноги купала
І ними топтала любов.
А з нею й найкращий дарунок людини
Початок і край битія,
Мою ти дитинячу віру стоптала,
Котрої до віку не матиму я.

* * *

Я погнався в пітьмах за тобою
За ясною кометою ночі;
По ярах, по лїсах, на терпіння,
Скровавив собі ноги і руки і очі,
Тиж манила, вела за собою,
І нараз сьміючись зупинилась,
І над рідним багнищем своїм
Ти облудним огнем засьвітилась...

* * *

Я довго лежав під ногами,
Томився, горів на жарі,
Як громом розбитий тобою
На першім своїм пожарі.
А ти реготала, сьміялась,
З смертельного болю мого,

Подругам коханців лїчила,
Тобі байдуже до того...

* * *

Як ходили ми в лїсї весною
Ти часами в сльозах говорила,
Що мій розум і дух бунтівничий
І як друга мене полюбила.
І що другом, сестрою для мене,
Ти хотїла би тілько зістати,
А кохати інакше не можеш,
І не можеш дружиною стати.
Дивували мене ті слова неабияк
Тай і доси не мало дивують
І трівожать мій розум і душу,
І кров в моїх жилах бунтують
Розумію тепер... я нуждар, я голота...
А ти паньского роду дитина,
Не могла, побоялась, до серця
Пригорнути мужичого сина.

* * *

Колиж всї ті пекельні образи
Розбудили всю гордість і лютість мою

Проклинав я свій день нарождення
И невсипущу недолю мою.
І тебе, і закони природи,
І небо і землю, я все проклинав,
І втїкав я на віки від тебе,
Щоб твій погляд мене не діймав!
Як не може зїйтися нїколи
Гора віддалена з горою
Так і ми на сїм сьвітї довіку
Мабуть не зїйдемось з тобою.

* * *

З того часу багато минуло
Днїв і тижнїв похмурих моїх,
Під голодними мурами тюрем,
В гробовищах самотних, тїсних.
І як тілько замовкне сторожа,
І брязк кайданів затихає
Хтось ридає в пітьмах потїхеньку
І тяжко до смерти зїтхає
И корогодить мій сон полохливий,
І душу бичує мою,
Як почну до плачу прислухатись
Твій голос, я в нїм пізнаю...

* * *

Не твої ті зітхання, я знаю,
Ти не плачеш за мною ніколи,
То моя доля так плаче й зітхає
З невмирущого лютого болю.

НА РОСПУТТЇ

Сумніви знов морозять душу;
Мій вік за хмарами біжить.
Потайний голос знов шепоче:
— Умри, безумний, на що жить?

Дарма, життя кругом сіяє,
Тремтить, сьпіває, гомонить,
І кожен день схід сонця занов
Красою вічньою горить:

Ти зайвий по сьвіту блукаєш
З потайним сумом на чолї,
Дарма свій погляд направляєш
На край синїючий землї —

Не задивляйся на ті гори,
Що в сивім мареві тонуть,
На хмари пишні кучеряві,
Що бойовниче повстають.

Ти бранник, раб, дитя скорботи,
Бурлака драний. У панів
Для тебе тюрми споружають,
Кують повивач з кайданів;

Не для красот блискучих сьвіту
І милих радощів земних
Рожденний ти, а для печалїв
І мук пекельно-вогняних.

Як прокаженний на роспуттях
Ти ходиш, стогнеш день і ніч
На торжищах між людьми всує —
Вони повзуть від тебе пріч;

І з фарисейським криводушшям
Твій друг, жалкуючи тебе,
Твої останні сподївання
В твоєму серцї розібє.

Як обгорілий пень дубовий
Вогнем розбитий громовим
Журбу самітну навіває
Квіткам весняним гайовим —

Так само й ти, життям розбитий,
Як смерть, похмурий і блїдий
Нудьгу, зітхання навіваєш
На бучні стовпища людий.

Ти на базарах їх, між ними,
Покритий прахом пропадеш,
І нї від кого слова втїхи
До смерти-муки не діждеш.

Помри, помри, моя порада,
Віддай свій прах його землї,
Бо час прийшов тобі здаватись,
Твій човен гине на мелї;

Поглянь: вогнї кругом палають,
Тебе твій ворог обложив
В пітьмах з гарматами, штиками,
І порох в нори підложив.

Тобі з їх рук не утїкати —
Покинь самітню боротьбу,
І я тодї з тобою разом
В безодню вічности піду.

Ми будем плавать в сяйві неба,
Летючі хмари переймать,
І в темрюках вогні громові
В ніч горобину підіймать.

11. IX. 1907. Миргород (Полтавщина).

НА СПОГАД О.

I.

Не плач, дитя, по нїм, благаю
Тебе, мій квіте чарівний,
Менї не суджений, мій раю,
Мій сьвіте, в пітьмі провідний.
Він не збагне твої красоти,
Твою любов, по нїм жалї,
Душі не зміряні висоти —
Він звик ходити по землї.
Твою любов, твої зітхання
В юрбу гулящих понесе
На посьміх їм, на потоптання,
В раю худобу напасе...
А потім, може бути, знову
По своїм давньому звичаю
Твої плачі і тиху мову
На сьміх кокотки проміняє.

23. VII. 1908. Львів.

II.

Томлюсь самітною душою,
Приблуда бідний на чужині,
Як дуб розбитий при долині
Стрілою в лїтку громовою.

А днї змарновані минають,
Як довгі низки журавлинї
На теплі Вирия долини
З трівожним кличем пролїтають.

І не вернутись їм до мене,
Душу мою відмолодити,
Життя пропаще поновити,
Огнями — муками спалене.

Так лист погублений до долу
Гонений буйними вітрами
На вік прощаєть ся з гаями
І не вертається нїколи.

6. XII. 1908. Краків.

III.

Малий твій насьміх надомною,
Холодний зір твоїх очей,
Менї веде він за собою
Безсонних декілька ночей...
А в день хожу немов прибитий,
Самітний муками горю,
Як ніч осїння сумовитий
И нїгде нї з ким не говорю...
Коли питають, що зо мною,
Мої враги — товариші,
Гидую всїх їх від душі
И від них ховаюся з собою.

10. VII. Краків.

IV.

Коли в саду твоїм повіє
Холодний подув зїмовий,
І лист зелений, пожовтнїє,
На землю впаде неживий;

Дмухнуть з півночі хуртовини,
Як звір голодний заревуть;
Помруть останні георгини
І знов цьвісти не оживуть;

І твій коханий сад в трівозі
З плачем зігнеться до землі,
Як вбогий старець при дорозі
З відчаєм диким на чолі;

А пітьма ночі поскликає
Страшні примарища сумні,
І в твій покоїк завітає
На сьпів-зїтхання жалібні;

І всї твої кохані, близькі
Тебе забувши обіснуть,
Лем спогадів безкраї низки
Одні за одними зїрнуть,

Нїмі, понурі, як ті тїні,
Що невсипущії, жалї
По марне встраченій землї
Підводять їх із домовини —

І ти в відчаї і в знемозї
Самітним духом упадеш,
І потай всїх потайні сьлози
На постіль білую проллєш —

Не плач тодї, згадай мій раю,
В пустинї дикій сьвітовій
Істота є близька твоїй
По тобі сохне й не вмирає.

. . . . . .

Побитий муками й журбою
Мій дух блукає за тобою,
Як невідлучна твоя тїнь.
Твій кожен відрух ловить він
І ним живе, або згорає,
И за кожну пролиту сльозу
Моєю кровю відміряє.

29. XII. 1908. Краків.

Вітер буйний по блакіті
Хмароньку ганяє,
І нема тому почину
І краю немає...

Через гори, через море,
Через океани,
Не дає їй відпочити
І на ніч не стане.

Так мене ганяють люди,
Не дають пожити,
На сьвіт Божий подивитись,
По сьвіту ходити.

І женуть мене без краю,
Вяжуть мої руки,
Завдають менї печалї,
Завдають і муки.

І, коли дадуть спочити,
І сами не знають;
А тим часом лїта мої
Линуть, поминають,

Поминають, покидають,
Мене в самотинї
У кайданах, на роспуттї,
У лихій годинї;

А тим часом я марнїю,
Серце зотлїває,
І вже старість ізза гори
Рукою киває.

8. XII. 1907. х Рубліївщина (Миргород Полтавщина).

В гаї з пожовклими листами
Борнею стомлений тиняюсь
І з біллю в серці прислухаюсь,
Як вітри стогнуть за кущами.

*

Березки гнуться полохливо,
Поблідлі боязно шепочуть;
Дуби розгнівані не хочуть
Зімі вклонитись покірливо;

Шумлять, ревуть на буйнім вічі
На бій змарнілий гай скликають
Кудлаті руки підіймають,
И сваряться смерти прямо в вічі.

*

Вітриж холодні завивають,
В гаї плачі, переполох,
І чуть за охом тажкий ох,
І лист пожовклий облїтає.

Х. Олександрівка. 19. IX. 1907. Лубнї Полтавщина

Мій тихий, любий, милий край
Високо гори заступають,
А небо яснеє над ним
Крилаті хмари застилають.

І як би я не йшов високо
На буйні гір тих верховини —
Мені в туманах не побачить
Моєї рідної країни.

XI. 1907. Львів.

Тихо йдуть понадімною
Хмароньки роями
В край мій рідний, в край далекий,
З тихими вітрами.

Полетїть же, мої хмари,
Через гори тії,
Що в туманах потопають
Синє - голубії,

Та скажіть моїй коханій,
Моїй Україні,
Що вернусь, не забарюся,
Тілько відпочину.

16. XI. 1907. Львів.

Ой по горах туман, туман,
Мороз по долині —
Зажурився козаченько
По своїй Вкраїні;

Не так, не так, зажурився
По тій Україні,
Як по своїй білявенькій
Дівчині — дитині.

Нема в його молодого
Ні коня, ні хати;
Пішов же він в сьвіт—за—очі
Доленьки шукати.

Немав долі в себе дома,
Нема й на чужині,
Тай не буде на сім сьвіті,
Хіба в домовині.

З Україною на віки
Царі розлучили,
А дівчиноньку — дитину
Зводниці відбили.

21. XII. 1907. Краків.

Осінні хмари налетїли
І мряк холодних принесли.
Квіти, зітхаючи, вмирають
І днї пригадують весни;

Пожовкле листячко роями
За вітром з дерева летить,
И прощання тихе, сумовите,
Гаям похмурим шепотить;

Поля поснули і долини,
Над ними гомону не чуть;
В горах потоки дощовїї
З чарівним шумом не течуть.

І тілько хвилями тумани
Блукають по сьвіту одні,
А з тих туманів виринають
Минулі спогади блїді.

3. XII. 1907. Краків.

Хожу, печалями сповитий,
По скелях сїрих камяних,
В тяжкій задумі прислухаюсь
Пісень минулих весняних.

І тихо лину через гори
В коханий, милий, рідний край,
В садочок дикий коло хати,
В дитячий віднятий мій рай,

І сум... і жаль менї великий;
І серце млїє.... і болить;
Головка хилиться на груди,
На віях слїзонька кипить:

Бо не вернутися нїколи
Моїй змороженій веснї.
І не присплять мене до смерти
Моєї матїнки пісні,

І дармо я тепер шукаю
По скелях гір менї чужих
Утіх минулих непорочних
І літ дитячих молодих.

Кругом пустиня коло мене,
Тяжкі тумани налягли,
А шлях до рідної хатини
Вітри снїгами замели.

14. XII. 1907 Краків.

Не ясна зоря тихо сходить
В безоднї ночі погуляти,
Як тїнь поблїдле дївча ходить
В сльозах до грат моїх зїтхати;
І ходить день, і ходить другий,
І пятий ходить, і десятий
Моя засмучена подруга,
Живий мій Ангел не крилатий...
Так... Ти одна моя утїха,
Колись не пізнана сьвятиня,
Як мак надії сїєш тихо
В моїй, нїмій глухій пустинї.
І часом я вчуваю гомін,
Як шелест гаю таємничий,
Як віддаленний тучі стогін,
Що в бій змарнїлий дух мій кличе...
Так сїй же сїй квітки-надії
На ниві спаленій грозою

Вона в цьвітах відмолодїє
Твоєю скроплена сльозою.
І може буть що ти здолїєш
Поблїдлі зорі погасити
В моїй душі, її зогрієш
І будеш сонцем в нїй сьвітити.

ПОСЬВЯЩАЮ ВЛАДИСЛАВОВІ ШУМСЬКОМУ

Минає хвиля по хвилині
Минають днї.,. Лїта ідуть,
В країну тлїни та руїни
Мене помаленьку ведуть.
Мене трівога обіймає,
Журба, печалї та жалї;
Кінця, нї впину їм немає,
Нї відпочинку на землї.
І я іду в нїмій трівозї,
Як на заріз ягнятко йде,
Нї розум мій, нї бунт, нї сльози,
Нїщо на поміч нам не йде.
Як породився, так і згину
Рабом законів сьвітових,
Відмін нїяких не покину,
Анї слїдів своїх на них.

19. І. 1909. Краків.

ПРИСЬВЯЧУЮ БЛАГОРОДНОМУ ДУХОВИ
МОЙОГО ТАТА.

Ох не побачить менї мая,
В степах пахущих не сьпівать,
В живущих водах і сцїлющих
Свойого тїла не вмивать.
Не задивлятися на гори,
Що в далинї небес тонуть,
Квіток рожевих не голубить,
Що по садах тепер цьвітуть.
Не стежить радісно очима,
Як хмари крильми дістає
Орел в могутньому польотї,
Як ранок, вечір настає...
І згину я в тяжкій нарузї
Зївяну, зсохну, задушуся,
Чужий, самітний, безіменний
Нї з ким нїчим не подїлюся,

Як гад ростоптаний в болоті,
Що захід сонця дожидає
З останнім промінем вечірнім
Сей сьвіт на віки покидає...
І батько мій, як голуб сивий
Даремне буде воркувати
В тяжкій журбі на гору йтиме
З чужини сина виглядати.
Не прийде він, не прийде знову
Під стріху рідну відпочити,
Головку струджену побиту
На груди батьківські зложити.
Розлетимось ми, як дві іскри
З одного й того метеору
В безодню, в безвість, на вік віки
В опівнічну, осінню пору.

ПРИМІТКИ.

Стр. 5. Миргородський володар, Матня, для більшого „посрамленія“ вкинувмене в узилище разом „со татї і со розбойнїци“, які „на злість“ урядові харкали і носи сякали на стїни і витираючи руки, або навмисне для забави, всю ту нечисть розмазували. По двох чи трьох днях я добився того, що їх всїх перевели до иншої камери, бо навіть россїйський уряд і закони не дозволяють полїтичних „злочинцїв“ держати разом з уголовними і я зостався на самотї, але „декорація“ довго ще виблискувала своєю красотою усолоджуючи менї приємні хвилї відпочивку по всїх житейских турботах і суєтах. Я таки припускаю що нашим „дїтям сонця“ може і не до смаку будуть такі образи; може вони їх найдуть мало поетичними, а чого доброго ще і не

естетичними. Та ба! Щож робити! Хай вибачають. Я з тюрми не раз слухав, як у них музика грала і уявляв собі, як у „милих створінь“ сердечка умлівали пїд чарами вальсів і як вони усї набиралися щирого завзяття схопивши перші згуки невмирущого кек-уока; коли я їх слухав, то нехай же вони і мене вислухають ласкаво, коли тілько суджено моїм пісням долетіти до їх благородного вуха.

Стр. 13. Таких випадків було багато і газети були переповнені такими звістками. але що таких випадків і десята доля не розясована по газетах, то то я знаю добре по Миргородові, де подвизалося за моїх часів військо Оренбургське. Взяти хочби великий похід славного Полтавського Атиллі — Філонова на Великі Сорочинці, де хоробре військо розїгнало мужчин по степах та по лїсах в хуртовину, і тут же на трупах батьків насилували найкращих дївчат і то власне в той спосіб, що десятками переходили через

одну нещасливу жертву, задушуючи до полусмерти її з піяним реготом. Так то та підла звірина нагородила своїх вояків за „вєрнасть“ і „храбрасть“. І таких дівчат було багато та між ними й жінок, але всі вони замовчали свій нелюдськнй і невільний сором і з них кілька душ тілько одвезли до Полтави розпухлих і полумертвих. щоб „пожалїтися“; і тож кому? такій же худобі, як і сам Філонов. Бідні люди!

Кек-вок здається муринський танець. Не знаю, як він виглядає у самих чорних Муринів, але в наших білих муринів він є страшно неестетичний до обридливости. Рухи його виявляють повну заразливу здичілість моральну і естетичну. Можна з певностию сказати, що він є один із чинників, що так розїдали, як погана хороба в нашій суспільности почуття красоти і зробили в нашій країні смердюче багно, з якого повстали пекельні, огидні потвори-герої, що три-

юмфуючи йдуть по „Щаблях життя“ і полишають нам з ласки своєї „Memento“ по собі.

Гейша щось на зразок наших корчемних cafechantan-них балєтниць, чи по нашому сьпівачок-танцюристок, в Японії. Наші чиновники з далекого сходу, а почасти й військові, підчас „усмірення“ Китайського народу, коли той пробував вигнати зі своєї землї гнобителїв чужинцїв, надивилися і насмакувалися ними і привезли про них голосну славу і на Украіну. Наші Украіньскі панки більшого і дрібнїйшого „істїннорускаво“ виробу, як реакцїйно-чорносотенного, так і поступово-ренегатського напряму, все з великим захватом переймаються всякими „цївілїзацїями“ так само й тепер за невеликим виїмком кожна панна вдавала з себе „Гейшу“: шила відповідне вбрання на домашнї вечірки, балї та і маскаради. Сьпів „Гейші“ „За красу я получіла первий пріз“ (по російськи) тодї як жив я на Украіні по

містах, був такий популярний, як і ария Кеквока та ще треба додати російску сьпіванку: „Всє гаварят“ і цих сьпівів було повно на улиці і в хаті. Сьпівали всї, починаючи від заводової шлюхи і кончаючи „мілимі благовоспітаннимі баришнямі, дєтьмі благородних родітєлєй“.

Петров є російский поступовий піп, що дуже мало між попами здибається, автор багатьох поважаних богословських праць і публїцїста не абиякого хисту і тим вже самим був „шкідливий“ для уряду російського і православної церкви, (що в Росії одно і те саме значить) бо на думку сьв. сїноду він є вже революціонером і то таким, що аж сьв. сїнод найщов за потрібне мучити його в монастирській неволї. Для молоді був тим шкідливий, що якийсь час приковував її увагу до себе своїм православним поступом і своєю чеснотою підносив упалий авторітет Самодержавно - чориосотенно - православної церкви, яка йому і заплатила

такою грубіянською чорною невдячностию.

„Ніччю Горобиною“ називається найбільше тучна ніч, коли стогнуть і бють громи без угаву, блискавиці сьвітять-виблискують до самого рана. Кажуть люди, що тієї ночі горобці не можуть спати, тому і ніч така називається горобиною.

Вирієм називається в народі тепла сторона, де небуває ніколи зїми і цьвіте вічне лїто.

„Лем“ те саме, що „лиш“, вживається між Українським підгірським племенем Лемками, від того їх і назва походить. В своїй пісні вжив і надалї буду вживати його тому, що воно музикальнїйше і дзвінкійше від нашого неприємно шиплячого „Лиш“.

Михайло Гаврилко.

Помилки друку.

Стр.		вірш	замість	має бути
15	2	від долу	ввіщали тих владик неситих	Втішали лютістю владиків
19	4	„	дурію	сурію
30	1	від гори	стрясеться	трясеться
34	4	„	дїти	дїви
38	2	„	престали	престоли
44	7	„	коли	кому
45	5	від долу	вдячалась	вдягалась
46	10	від гори	терпіння	тернинння
46	10	від долу	зупинилась	зупинилася
46	8	від долу	засьвітилась	засьвітилася

DEC
1983

ДРУКАРНЯ ОЛЕКСИ РІШПЕРА
В КРАКОВІ

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY